

УДК 658.14/.17:621

Малишко Є.О.

кандидат економічних наук, викладач кафедри фінансів
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ОЦІНКА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

ASSESSMENT OF FUNCTIONAL ELEMENTS USING FINANCIAL DIAGNOSTICS COMPANY

АНОТАЦІЯ

У статті визначено основні актуальні питання ефективного розвитку машинобудівних підприємств. Виділено основні функціональні елементи використання фінансової діагностики. Побудовано ієрархію оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства. З використанням методу аналізу ієрархій виділено альтернативи використання фінансової діагностики підприємством під час оцінки функціональних елементів. Встановлено, що конкурентоспроможність має вплив на оцінку функціональних елементів використання фінансової діагностики.

Ключові слова: фінансова діагностика, конкурентоспроможність, фінансові ризики, кредитоспроможність, інвестиційна привабливість, ліквідність, рентабельність, ділова активність, фінансова стратегія, фінансовий стан, машинобудування.

АННОТАЦИЯ

В статье определены основные актуальные вопросы эффективного развития машиностроительных предприятий. Выделены основные функциональные элементы использования финансовой диагностики. Построена иерархия оценки функциональных элементов использования финансовой диагностики предприятия. С использованием метода анализа иерархий выделены альтернативы использования финансовой диагностики предприятием при оценке функциональных элементов. Установлено, что конкурентоспособность влияет на оценку функциональных элементов использования финансовой диагностики.

Ключевые слова: финансовая диагностика, конкурентоспособность, финансовые риски, кредитоспособность, инвестиционная привлекательность, ликвидность, рентабельность, деловая активность, финансовая стратегия, финансовое состояние, машиностроение.

ANNOTATION

The basic topical issues of effectively engineering companies in the article. The main functional elements of the use of financial diagnostics. Built hierarchy evaluation using functional elements of financial diagnostics company. Using the analytic hierarchy selected using alternative financial diagnostics now in assessing the functional elements. Found that affects the competitiveness of the functional elements of the use of financial diagnostics.

Key words: financial diagnosis, competitiveness, financial risks, creditworthiness, investment attractiveness, liquidity, profitability, business activity, financial strategy, financial condition, mechanical engineering.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого фінансового розвитку на етапі ринкових перетворень в Україні є запорукою виходу машинобудівної промисловості зі стагнаційних процесів, низького рівня інноваційних перетворень, збитковості та неплатоспроможності. Нині існують як зовнішні, так і внутрішні проблеми, що мають вплив на фінансову нестабільність підприємств машинобудівної галузі. Вихід з

фінансової кризи машинобудівних підприємств можливий, відповідно, за такими механізмами фінансової стабілізації: оперативна, тактична та стратегічна система заходів, що слугують забезпеченню конкурентних переваг щодо реалізації внутрішніх механізмів.

Ефективність діяльності машинобудівних підприємств залежить від своєчасної діагностики та комплексної оцінки фінансового стану, що виявлять шляхи подальшого розвитку щодо забезпечення прибутковості та прийняття управлінських рішень відповідно до оптимальних результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Основною причиною зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції є купівельна неспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що насамперед залежить від реальних капіталовкладень інвесторів, які спроможні підвищити фінансові показники підприємств машинобудівної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем методики фінансової діагностики підприємств (зокрема, машинобудівних) зробили такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як І.О. Бланк [1], А.Д. Шеремет [2], Є.В. Мних [3], А.М. Поддєрьогін [4], Г.І. Філіна [5], О.М. Вакульник, О.О. Книшек, А.М. Петросян [6], Ю.Л. Логвиненко [7], М.В. Петренко [8], Ю.В. Великий [9], Ю.М. Барташевська [10], Р.О. Побережний [11], К.В. Король [12].

Мета статті полягає в оцінці функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства.

Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання:

- виділення основних функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємств;
- встановлення впливу фінансових результатів на діяльність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийняття ефективних управлінських рішень в тодішніх ринкових умовах є важливою проблемою, яка ґрунтується на інформації про фінансовий стан підприємства, що може бути проведена одним з основних методів фінансової діагностики.

Фінансова діагностика – це процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів збільшення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку.

Машинобудування, як і вся українська економіка, потребує поєднання управлінського досвіду минулого з найновітнішими надбаннями у сфері менеджменту та науково-досвідних досягнень [13, с. 24].

Фінансовий стан характеризує перш за все рівень розвитку підприємства, кредитоспроможності, платоспроможності. Так, А.М. Поддєргін під поняттям «фінансовий стан» розуміє результат взаємодії елементів системи фінансових відносин підприємства [4]. Тоді як А.Д. Шеремет зміст поняття «фінансовий стан» передбачає з розрахунку показників рентабельності, ефективності управління, ділової активності, ринкової стійкості, ліквідності [4].

Машинобудування є одним з головним комплексів у створенні матеріально-технічної бази господарства. Ефективний розвиток залежить від конкурентоспроможності, фінансових ризиків, інвестиційної привабливості та кредитоспроможності.

Конкурентоспроможність машинобудування залежить від здатності підприємств відтворювати потужні національно-технічні структури. Фінансові ризики машинобудівного підприємства пов'язані з ризиком формування рівня прибутковості фінансових операцій та загрозою банкрутства. Інвестиційна привабливість машинобудівних підприємств розглядається як комплекс таких категорій: капітал, вартість та діагностика. Кредитоспроможність машинобудівних підприємств потребує залучення кредитних ресурсів, що у тодішніх кризових умовах є невигідним та призводить до погіршення фінансового стану.

Поширеним методом аналізу ієрархії оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємств є метод, запропонований Т. Сааті, а саме метод аналізу ієрархій (МАІ) [14], який є найбільш доцільним, оскільки дає можливість врахувати різні точки

зору учасників та дійти консенсусу в процесі обговорення функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства.

Аналіз проведено у два етапи: 1) визначення пріоритетів кожного учасника, встановлення середніх оцінок та рівень їх узгодженості; 2) оцінка пріоритетів в процесі проведення загальної дискусії, визначення консенсусної оцінки. Метод аналізу ієрархій уможливить визначення пріоритетів учасників, базуючись на їх «нечітких» порівняннях та аналізі, тобто має місце перехід від суб'єктивно-якісної до об'єктивно-кількісної оцінки.

Методом аналізу ієрархій проводиться попарне порівняння важливості класів цілей за шкалою Т. Сааті [14], приклад якого подано в табл. 1.

Шкала балів за методикою Т. Сааті [14] представлена цілими непарними числами від 1 до 9 включно. Значення бальних оцінок подано у табл. 1.

Матриця оцінок заповнюється з використанням правила [13]:

$$a_{ij} = \frac{1}{a_{ji}}, \quad (1)$$

де a_{ij} – елемент матриці i -го рядка j -го стовпця.

Вектор спрямованості розраховується за формулою (2) [13]:

$$\overline{(x_1, x_2, \dots, x_n)} = \left[\frac{\sum_{j=1}^n a_{1j}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij}}, \dots, \frac{\sum_{j=1}^n a_{nj}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij}} \right], \quad (2)$$

де a_{ij} – елемент матриці i -го рядка j -го стовпця.

На підставі формули (2) можна зробити висновок, що елементи вектора направленості відповідають головним пріоритетам, які впливають на оцінку функціональних елементів фінансової діагностики підприємства.

У процесі дослідження проведено опитування експертів-спеціалістів у сфері фінансів. До експертної групи увійшли науковці (кандидати та доктори наук), які проводять дослідження у сфері регулювання економічних відносин, управління персоналом, фінансів, фінансів підприємств, системного аналізу, бухгалтерського

Таблиця 1

Шкала оцінювання за методикою Т. Сааті

Рівень значущості	Визначення	Пояснення
1	Однакова значущість	Два об'єкти (дії) мають однаковий вклад щодо досягнення мети
3	Незначне переважання значущості одного об'єкта (дії) над іншим	Існують думки щодо переважання одного об'єкта над іншим, проте вони є недостатньо переконливими
5	Суттєва або сильна значущість	Існують достовірні дані або логічні судження щодо переважання одного об'єкта над іншим
7	Очевидна або дуже сильна значущість	Існують переконливі свідчення щодо переважання одного об'єкта над іншим
9	Абсолютна значущість	Існують свідчення щодо переважання одного об'єкта над іншим, які є значною мірою переконливими
2, 4, 6, 8	Проміжні значення між суміжними рівнями значущості	Ситуація, коли необхідним є компромісне рішення

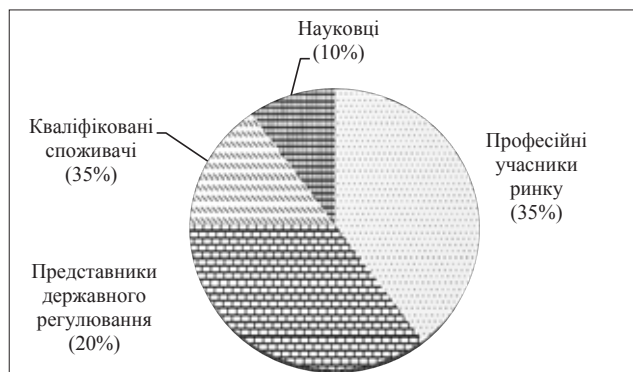

Рис. 1. Структура експертів-респондентів під час оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства

обліку; магістри, спеціалісти та бакалаври з економіки та фінансів, що вивчають фінансові послуги; професійні учасники ринку, тобто ті, хто управляє активами, фінансові аналітики, банківські службовці, професійні оцінювачі, аудиторські організації, ревізійні комісії; представники сфери державного регулювання та державного управління діяльності підприємств.

Структуру опитаних залежно від їхньої позиції щодо державного регулювання та державного управління у сфері підприємницької діяльності подано на рис. 1.

До представленої на рис. 1 категорії опитаних «кваліфіковані споживачі» увійшли респонденти, юридичні особи – суб’єкти господарювання; до категорії «науковці» – слухачі магістратури, аспіранти і кандидати економічних наук, які досліджують проблеми державного регулювання у сфері підприємництва; «професійні учасники ринку» представлені бухгалтерськими службами, аудиторськими організаціями, ревізійними комісіями. У процесі дослідження за методикою Т. Саати проведено опитування представників державного регулювання та державного управління, що здійснюють фінансовий контроль за діяльністю підприємств, а саме державної фіскальної служби, державної фінансової інспекції.

Метою методу аналізу ієрархій є оцінка функціональних елементів як розробка найбільш ефективної та оптимальної методики фінансової діагностики підприємств. На рис. 2 запропоновано ієрархію, яка дала можливість продемонструвати варіативність пропозицій,

Рис. 2. Ієрархія альтернатив оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства

Таблиця 2

Визначення пріоритетів використання фінансової діагностики під час оцінки функціональних елементів

Глобальні пріоритети	Ліквідність	Рентабельність	Фінансова стійкість	Ділова активність
Ліквідність	1	1/8	1/7	3
Рентабельність	8	1	3	6
Фінансова стійкість	7	1/3	1	9
Ділова активність	1/3	1/6	1/9	1

Таблиця 3

Значення головного власного вектора та вектора пріоритетів використання фінансової діагностики під час оцінки функціональних елементів

Фактор	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів
Ліквідність	0,481	0,075
Рентабельність	3,464	0,550
Фінансова стійкість	2,140	0,330
Ділова активність	0,280	0,045

Таблиця 4

Визначення впливу факторів на використання фінансової діагностики під час оцінки функціональних елементів

Альтернативи	Конкурентоспроможність	Фінансові ризики	Інвестиційна привабливість	Кредитоспроможність	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	ІС
Фактор: ліквідність								
Конкурентоспроможність	1	9	7	8	4,738	0,713		
Фінансові ризики	1/9	1	5	3	1,135	0,163	4,377	0,125
Інвестиційна привабливість	1/7	1/5	1	1/2	0,345	0,051		
Кредитоспроможність	1/8	1/3	2	1	0,537	0,073		
Фактор: рентабельність								
Конкурентоспроможність	1	1/4	5	6	1,934	0,254		
Фінансові ризики	4	1	9	8	4,120	0,628	4,183	0,061
Інвестиційна привабливість	1/5	1/9	1	1/2	0,325	0,049		
Кредитоспроможність	1/6	1/8	2	1	0,452	0,068		
Фактор: фінансова стійкість								
Конкурентоспроможність	1	6	4	7	3,600	0,585		
Фінансові ризики	1/6	1	1/5	3	0,563	0,085	4,344	0,115
Інвестиційна привабливість	1/4	5	1	9	1,831	0,287		
Кредитоспроможність	1/7	1/3	1/9	1	0,269	0,043		
Фактор: ділова активність								
Конкурентоспроможність	1	7	4	6	3,600	0,601		
Фінансові ризики	1/7	1	1/5	1/3	0,312	0,052	4,232	0,077
Інвестиційна привабливість	1/4	5	1	4	1,495	0,248		
Кредитоспроможність	1/6	3	1/4	1	0,595	0,098		

Таблиця 5

Розрахунок значення виділених пріоритетів використання фінансової діагностики під час оцінки функціональних елементів

Значення	Фактор	
	Ліквідність	Ділова активність
ОС	0,140	0,086
	Рентабельність	Фінансова стійкість
	0,067	0,128

Таблиця 6

Пріоритетність використання фінансової діагностики під час оцінки функціональних елементів

Пріоритети впливу на використання фінансової діагностики	Альтернативи суб'єктів НПЗ	
	Конкурентоспроможність	Кредитоспроможність
	0,413	0,06
	Фінансові ризики	Інвестиційна привабливість
	0,387	0,097

що впливатиме на оцінку функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства.

Першочергово визначено глобальні пріоритети впливу на функціональні елементи використання фінансової діагностики (табл. 1), а також надано оцінку кожному пріоритету від 1 до 9 залежно від значущості фактору. Факторами, що впливають на альтернативи, обрано ліквідність, рентабельність, фінансову стійкість, ділову активність.

Оцінка пріоритетів, подана в табл. 2, свідчить про те, що під час оцінки функціональних елементів використання фінансової діагностики перевагу віддають рентабельності та фінансовій стійкості.

У табл. 3 подано розрахункові дані щодо глобального вектора та вектора пріоритетів.

Вплив кожного фактора на виділені альтернативи подано в табл. 4.

Як видно з табл. 4, під час оцінки функціональних елементів фактори ліквідності та фінансової стійкості впливають на використання фінансової діагностики.

Визначено розмірність виділених факторів при $n = 4$ (табл. 5).

На підставі даних табл. 5 визначено ймовірність реалізації відповідних сценаріїв головного вектора пріоритетів впливу факторів на використання фінансової діагностики, яка представлена в табл. 6.

Як видно з табл. 6, під час оцінки факторів пріоритету вибору експерти віддали перевагу конкурентоспроможності.

Оскільки думки експертів щодо значущості факторів є суб'єктивними, проведено оцінювання однорідності (узгодженості) їхніх суджень шляхом визначення відношення узгодженості (ВУ):

$$ВУ = IO/M(IO); IO = (\lambda_{max} - n)/(n - 1), \quad (4)$$

де IO – індекс однорідності суджень;

M(IO) – середнє значення індексу однорідності (стандартне табличне значення);

λ_{max} – максимальне власне число матриці попарних порівнянь порядку n.

За формулою (4) матриця є однорідною, а думки експертів – узгодженими, якщо значення $ВУ \leq 0,10$.

Аналіз суб'єктивних суджень експертів довів їх узгодженість, оскільки коефіцієнт ВУ матриці порівнянь важливості цілей ієрархії становить $\leq 0,1$. Отже, їхні судження можуть використовуватися в подальшому дослідженні.

Методом аналізу ієрархій Т. Саати встановлено, що найбільш пріоритетною є конкурентоспроможність – 41%, фінансовим ризикам належить 39%, інвестиційній привабливості – 10%, а кредитоспроможності – 6%.

Висновки. Проаналізувавши функціональні елементи використання фінансової діагностики, пріоритетною альтернативою експерти виділили конкурентоспроможність, що загалом забезпечує

ефективне функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств. Виділено такі пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності, що сприятиме розвитку української продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках товарів та послуг: розширення експорту машинобудівної галузі, що є однією з пріоритетних галузей економіки та не має конкурентних переваг на зовнішніх ринках; забезпечення достатньої платоспроможності виробників, що вдосконалить своєчасність розрахунків з контрагентами; підвищення напрямів впровадження інноваційних технологій, що сприятиме розширенню продукції та забезпечить інвестиційну привабливість.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І.О. Основи фінансового менеджменту / І.О. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 487 с.
2. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу діяльності коммерческих организаций / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФА-М, 2008. – 208 с.
3. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [підручник] / Є.В. Мних. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 514 с.
4. Фінанси підприємств : [підручник] / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]. – 6-е вид., перераб. та допов. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
5. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : [навч. посіб.] / Г.І. Філіна. – К. : ЦУЛ, 2009. – 320 с.
6. Інтегральна оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання під час отримання статусу уповноваженого економічного оператора / [О.М. Вакульник, О.О. Книшек, А.М. Петросян] // Вісник АМСУ. – 2014. – № 1(51). – С. 98–106.
7. Логвиненко Ю.Л. Сутність рейтингування підприємства та його значення в ринкових умовах / Ю.Л. Логвиненко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2009. – № 640. – С. 319–327.
8. Петренко М.В. Методика експертного оцінювання фінансового стану підприємства як інструмент стратегічного управління в умовах невизначеності / М.В. Петренко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 9. – С. 116–118.
9. Великий Ю.В. Інноваційна діяльність підприємств машинобудівного комплексу / Ю.В. Великий // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Т. 2. – № 2. – С. 146–149.
10. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю.М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1. – С. 19–25.
11. Побережний Р.О. Основні напрямки розвитку підприємств машинобудування / Р.О. Побережний // Вісник національного технічного університету «ХПІ». – 2012. – № 13. – С. 90–100.
12. Король К.В. Економічний стан та проблеми розвитку галузі машинобудування в Україні / К.В. Король // Економічний вісник Донбасу. – 2014. – № 1 (35). – С. 157–162.
13. Бакута А.В. Сучасний стан машинобудівного комплексу України: проблеми та перспективи / А.В. Бакута // Економічний вісник ЗДІА. – 2012. – № 2. – С. 22–31.
14. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати ; пер. с англ. Р.Г. Ваченадзе. – М. : Радио и связь, 2004. – 278 с.